

63. במקום שנמצא מרדוניוס עצמו הנלחם רכוב על סוס לבן סביב לו גודד של אלף פרסים הגבורים, שם הציקו גם מאד לאויבים. והנה כל עוד מרדוניוס קים עמדו על נפשם והגנו על עצמם והפילו רבים מהלקדימוניים, אבל כאשר נהרג מרדוניוס והגודד אשר סביבו שהיה האמיץ ביותר, נפל, עתה הפנו גם האחרים עורף ונסוגו אחור מפני הלקדימוניים. ביותר הזיקה להם תלכשחם, שלא הגנה מפני הנשק¹, וככה כקלי נשק היה עליהם לעמוד בקשרי מלחמה נגד כבדי נשק.

64. פה שלם בהתאם לדברי האורקולום² מאת מרדוניוס ללקדימוניים הגמול בעד רצח לאונידס, ואת הנצחון היפה ביותר נחל בין כולם שאנחנו יודעים פֶּאבְּסִיָּאס בן קְּלָאוּמְבְּרוּטוּס בן אֶנְפֶּסְנְדְּרִידֶס, שמות אבותיו נאמרו למעלה³ אצל לאונידס, יען הם אותם האנשים לשניהם⁴. מרדוניוס נהרג בידי אַרְיִמְנִיָּטוּס, איש נכבד בשפרטה, זה שזמן מה אחרי מלחמות המדים נלחם יחד עם שלש מאות איש על יד סְטִיִּיקְלִירוּס במלחמה עם המְסִיָּיִם כולם ונהרג הוא עצמו וגם שלש המאות.

65. כאשר הוכו הפרסים אחור על יד פלטיה על ידי הלקדימוניים, ברחו בלי סדר אל מחנם ולתוך בצור עץ⁵ אשר עשו בחבל תִּיבִי. פלא הוא בעיני שאף על פי שנלחמו הפרסים בקרבת חורשת דימיטר לא חדר כנראה אף איש מהם לתוך המקדש או מת בפנים, סביב למקדש נפלו רובם על אדמת חולין. חשוב אני, עד כמה שמותר לחשוב בענינים אלהיים⁶, שהאלה עצמה לא כנסה אותם על אשר שרפו את המקדש בֶּאֱלֶאבְּסִיס⁷.

66. זאת היתה אפוא תוצאת הקרב; אַרְטֶבּוּס בן פְּרִיָּקְסֶס⁸ אשר מבתחלה לא היה טוב בעיניו שמרדוניוס נשאר בלי המלך וגם אז התנגד במלים רבות לקרב ולא השיג כלום, עשה את המעשה הזה כאשר לא מצאו חן בעיניו המעשים שנעשו על ידי מרדוניוס. את האנשים שהוא פקד עליהם—היה לו עוז מחנה לא קטן, כי אם כארבעים אלף איש היו תחתיו⁹ — את האנשים האלה הוליך חמושים כשאך התחילה ההתנגשות, בדעתו היטב, במה יִגְמַר הקרב.

1 על דבר הנשק חל של הפרסים לעומת הנשק הכבד של היוונים, השווה V 49. VII 61.

2 ראה VIII 114.

3 VII 204.

4 לאונידס וקלאומברוטוס, אבי פאבסניאס, היו בני אנכסנדרידס.

5 ראה IX 15.

6 מדי הזכירו ענינים אלהיים, מתנצל הירוודוטוס, מן חטא בשפתיו ופגע בכבוד האלים.

7 מקדש דימיטר וקורי באלאבסיס.

8 על אודות ארטבווס ראה VIII 126. IX 41.

9 על אודות צבא ארטבווס ראה גם VIII 126. 128. 129.

ונתן את הצו שכולם ילכו אחריו באותו קָצֵב שהוא עצמו ילך בראש, באותה מהירות שיראו בו. אחרי שנתנה הפקודה הזאת הוליך את צבאו למראית עין כאילו לקרב. כאשר התקדם חלק מהדרך ראה כבר את הפרסים נסים, ועתה לא הוליך אותם הלאה באותו סדר, כי אם נשא את רגליו וימהר לברוח, לא אל בצור העץ ולא לתוך עיר התיבים, כי אם אל הפוקים ברצותו להגיע מהר עד כמה שאפשר אל ההליספונטוס.

67. ואלה מהרו אפוא לשם; מהיוונים האחרים, אלה שהיו בצד המלך והיו נרפים, נלחמו הבויאוטים עם האתונאים זמן רב. יען לאלה מהתיבים אשר נטו אחרי המדים, היה אומץ לא מעט בעת הלחמם ולא היו נרפים עד ששלש מאות מהם, המעולים והגבורים, נפלו במקום הזה על ידי האתונאים. כאשר גם אלה הפנו עורף ברחו לתיבי ולא למקום שהפרסים. משאר בעלי הברית ההמון כולו לא השתחף בקרב נגד מי שהוא ולא הראה איזה מעשה וברח.

68. והנה ברור לי שכל עצמת הברברים היתה תלויה בפרסים, כי הלא גם אז טרם שהתנגחו אפילו עם האויבים ברחו, כשאך ראו את הפרסים בורחים. ובכן כולם ברחו זולת הרכב, הן השאר הן זו של הבויאוטים. אלה הועילו לבורחים בזה שתמיד נמצאו בקרבת האויבים והפרידו בין הידידים הבורחים ובין היוונים.

69. המנצחים רדפו אחריהם, בהדביקם אחרי אנשי כסרכסס ומכים אותם לפי חרב; בשעת מנוסת חרב זו באה ידיעה לשאר היוונים הערוכים מסביב להִיִרְיוֹן¹ ולא השתתפו בקרב, שהיה קרב ושהאנשים עם פאבסניאס נצחו. והנה בשמעם את הדבר הזה מהרו בלי סדר במערכה האנשים אשר עם הקורינתיים² דרך הרמה והגבעות המוליכה מלמעלה ישר אל מקדש דימיטר. והאנשים אשר עם המְגֵרִים והפְּלִיאִסִיִים דרך המישור בדרך הכבושה ביותר. כאשר היו המגרים והפליאסיים קרובים לאויבים, ראו אותם רוכבי התיבים שהם מתקרבים בלי סדר והתנפלו עליהם בסוסיהם; מפקדם היה אֶסוֹפּוֹדוֹרוֹס בן טִימְנֶדְרוֹס. בעת התנפלים עליהם הכו בהם שש מאות איש, את האחרים הדפו ברדפם אחריהם אל הקִיִרְיוֹן.

70. אלה נספו אפוא מבלי שהושם לב אליהם; כאשר נמלטו הפרסים ושאר ההמון לתוך בצור העץ, מהרו לעלות על המגדלים טרם שיגיעו הלקדימוניים אחרי עלותם בצור היטב עד כמה שיכלו את הבצור. עם בוא הלקדימוניים. התחיל קרב קשה בעד הבצור. יען כל עוד לא היו האתונאים, הדפו אלה ועלו בהרבה על הלקדימוניים יען לא ידעו השתערות על חומה, אבל משבאו אליהם

1 ראה IX 52.

2 כלומר האנשים אשר עמדו על יד הקורינתיים במערכה.

האתונאים, קם קרב כבד בעד הבצור שנמשך זמן רב. סוף סוף עלו האתונאים הודות לגבורתם ואורך רוחם על הבצור והרסהו, ובמקום הזה התפרצו היוונים. ראשונה חדרו הסגיאים לתוך הבצור והם היו אשר שסו את אהל מרדוניוס והוציאו מתוכו גם חפצים אחרים וגם אבוס הסוסים שהיה כולו נחושת וראוי להראות. את האבוס הזה של מרדוניוס הקדישו הסגיאים למקדש אתיני אֶלְאָה¹. את השאר אשר לקחו הביאו אל אותו המקום² אל היוונים. משעה שנפל הבצור לא עמדו הברברים יותר מלוכדים ולא חשב איש מהם על הגנה, נדהמים ומלאי פחד היו במקום צר שבו נדחקו רבבות רבות של אנשים. ועתה נתנה ליוונים הזדמנות לרצוח עד אשר משלש מאות אלף איש של הצבא, פחות ארבעים אלף אשר עמם נס ארטבווס, מהשאר לא נשאר גם לא שלשת אלפים. מהלקדימוניים, מאלה אשר משפרטה³, נפלו מאת כולם בקרב תשעים ואחד, מהסגיאים ששה עשר, מהאתונאים חמשים ושנים⁴.

71. בין הברברים הצטיין חיל הרגלים של הפרסים, הרכב של הסקים⁵ בין האנשים נקרא מרדוניוס. בין היוונים הראו את עצמם כגורים הן הסגיאים הן האתונאים, אבל הלקדימוניים עלו על כולם בגבורה. אין בידי להוכיח זאת בדבר אחר, יען כי כולם נצחו על אלה שעמדו נגדם, מאשר שנגדם עמד החלק החזק שעמו התאבקו ונצחו עליו. והגבור ביותר נעשה לפי דעתנו אַרְיֶסְטוֹדִימוֹס, שהוא לבדו הציל את עצמו משלש המאות בתְּרִמּוֹפִילִי ושבע קלון וחרפה⁶. אחריו הצטיינו פּוֹסִידוֹנִיוֹס ופִּילוֹקִלוֹס ואֶמּוֹפֶרְטוֹס השפרטי. ואולם כשנתגלגלה השיחה מי מהם היה האמיץ ביותר, הביעו את דעתם השפרטים הנוכחים שאריסטודימוס ברצותו כנראה למות בגלל האשמה שרבעה עליו השתולל ויצא מהחזית והראה מעשים גדולים, אבל פּוֹסִידוֹנִיוֹס לא רצה למות ונעשה איש גבור, על אחת כמה וכמה עולה זה על זה. אולם את הדברים האלה דברו אולי מתוך קנאה. לכל אלה אשר מניתי, זולת אריסטודימוס, שנפלו בקרב הזה, נתן כבוד, ולאריסטודימוס, יען רצה למות לסבת האשמה הנזכרת למעלה, לא נתן כבוד.

72. אלה היו החשובים ביניהם על יד פלטיה. יען קְלִיקְרִיטִיס מת מחוץ לקרב; הוא בא אל המחנה כאיש היפה בין היוונים בימים ההם, לא לבד בין

1 המקדש היה בטגיאאה.

2 כלומר לאיתו המקום אשר לשם הביאו היוונים את השלל.

3 כלומר בלי התלוטים והספריויקים.

4 לפי פלוטרכוס נפלו מהיוונים 1360 איש, כנראה יחד עם שש מאות המגרים והתלוטים והספריויקים.

5 על אודותם III 93.

6 כנשוב אריסטודימוס זה ללקדימון נחל קלון וחרפה; הוא סבל את החרפה שאף איש

מהשפרטים לא חזיק לו אש ולא דבר אתו. והקלון היה שהוא נקרא אריסטודימוס מוג הלב" (VII 231).

הלקדימוניים עצמם, אלא גם בין היוונים האחרים, אשר עמד בשורה בשעה שפאבסניאס הקריב ונפצע בצלעותיו על ידי חץ. ובעת שהם נלחמו, נשא הוא משם ובעת מותו אמר אל אַרְיִמְנִיקְטוֹס, איש פלטיה, לא צר לו על שהוא מת בעד יון, כי אם על שלא השתמש בידו ושלא הראה מעשה הראוי לו למרות שהוא שאף להראות מעשה כזה.

73. בין האתונאים, כפי שמספרים, נתפרסם סוֹפְנִיס בן אָבְטִיחִידֶס, שהיה ממטה דְקֶלְאָה; הִדְקֶלְאִים בצעו פעם מעשה מועיל לכל הדורות, כמו שהאתונאים עצמם אומרים. כי כאשר התפרצו לפנים הטינדרִידִים¹ בעת חפושם את הליני עם צבא גדול לתוך ארץ אטיקה וגרשו את יושבי המטות כי לא ירעו לאן הובאה הליני, אז, כפי שמספרים, אמרו הדקלאים, לפי אחרים דְקֶלוֹס² עצמו, בכעסו על מעשה הזדון של תִּיסְאֶבס ובדאגו לכל ארץ האתונאים, גלה להם את כל הענין והוליך אותם לְאֶפִידִי³ ואשר טִיטְקוֹס, אחד מילידי המקום, מסרה לידי הטינדרִידים. בעד המעשה הזה היו לְדְקֶלְאִים בשפרטה⁴ חופש ממסים וישיבה ראשונה לעולם ועוד עד היום הזה עד שגם במלחמה האחרונה⁵ שהתחוללה שנים רבות אחרי המאורעות האלה בין האתונאים והפלופוניסיים נחרבה שאר אטיקה על ידי הלקדימוניים, אבל על דְקֶלְאָה חסו.

74. ממטה זה היה סוֹפְנִיס זה והצטיין אז בין האתונאים עד ששתי שמועות נשמעות על אודותיו, האחת שבחגורת השריון נשא עוגן ברזל הקשור בשרשרת נחושת ובהגיעו קרוב לאויבים השליך אותו.⁶ כדי שהאויבים בהתפרצם מתוך החזית לא יוכלו להזיזו מהמקום. ובשעת מנוסת האויבים החליט להרים את העוגן וככה לרדוף אחריהם. השמועה הזאת מסופרת ככה, השמועה השניה המחנגדת לזו שסופרה קודם לכן, מספרת, שעל המגן שהתנועע תמיד ולא שקט⁷ לעולם נשא עוגן כסמל, ובכן לא מברזל קשור לשריון.

75. ישנו גם מעשה מפואר אחר שבצע סוֹפְנִיס; כאשר האתונאים צרו על אִיגִינָה⁸. הכה את אָבְרִיפֶטס האַרְגִינִי, איש שנצח בהתחרות החמש,⁹ אחרי

1 הטינדרִידים או הדיוסקוריים (IV 145), אחי הליני, יצאו לחפש אותה כאשר נגולה מאת תיסאבס, טרם שהתחננה עם מנלאבס. ראה גם V 75.

2 מלך מִיְתִי בדקלאה.

3 ראה VIII 125.

4 דקלאים שהמישבו בשפרטה היו פטורים ממסים ובמשחקים פומביים ישבו בשורה הראשונה.

5 במלחמה הפלופוניסית.

6 כדי להאחז בקרקע.

7 בכדי להקשות על האויבים לירות בו.

8 ראה VI 92.

9 ראה שם.

שהתגרה בו. לסופנים עצמו קרה שבזמן אחרי המאורעות האלה, כשנעשה גבור ומצביא האתונאים נהרג יחד עם לָאָרְגוֹס בן גְּלָאֲבֶקוֹן על ידי הָאֶדוֹנִים 1 בְּדָטוֹס 2. בעת הלחמם בשל מכרות הזהב.

76. בעת שהוכו הברברים ארצה על יד פלטיה על ידי היוונים, באה שמה אליהם אשה כנופלת אליהם. אחרי ששמעה שהפרסים נשמדו ונצחו היוונים; היא היתה פלגש פְּרַנְדָּטִיס 3 בן טַאָסְפָּס, איש פרסי, והיתה מקושטה בהרבה זהב, גם היא וגם שפחותיה, לבושה השמלה היפה שהיתה לה; היא ירדה מעל המרכבת וצעדה אל הלקדימוניים שהיו עוד עסוקים ברצח; כראותה שאת המעשים האלה כולם מנהל פאבסניאס, שאת שמו ואת מולדתו ידעה כי שמעה פעמים רבות, הכירה את פאבסניאס. חבקה את רגליו ואמרה את הדברים האלה: „הוי מלך 4 שפרטה, הצילני מבקשת חסות משביה ועבדות. אתה גם הבאת תועלת שהשמדת את אלה שאין עליהם יראת השדים והאלים. לפי מוצאי אני מקום, בתו של הִיִּטְוִירִידֶס בן אַנְטְגוֹרְסִי. בכח לקחני הפרסי בקוס והחזיק בי. הוא ענה בדברים האלה: „אשה, אל יפול רווחך גם כמבקשת חסות, גם מלבד זאת, אם אמת בפִּיךָ, כבת היגיתורידס מקום, שהוא מארח שלי הקרוב ביותר בין תושבי המקומות הללו. בדברו את הדברים האלה, מסר אותה לַאֶפּוֹרִים 5 הנוכחים, אחר כך שלח אותה לאיגינה, היא עצמה בקשה לבוא לשם.

77. אחרי ביאת האשה, מיד אחרי כן, הגיעו הַמְּנִטִינִים אחרי גמר המעשה. כשנוכחו שאחרו בבואם את הקרב, הצטערו מאד ואמרו שהם ראויים לעונש. וכשמעם, שהמדים עם אַרְטַבּוֹזוֹס ברחו, אמרו לרדוף אחריהם עד תְּסִלְיָה. הלקדימוניים לא נתנו להם לרדוף אחרי הבורחים. הם שבו אל ארצם וגרשו את מנהיגי הצבא מתוך הארץ. אחרי המנטיניים באו הָאֶלִיִּים. גם הָאֶלִיִּים הצטערו מאד ושבו הביתה. אחרי לכתם גרשו גם הם את המנהיגים.

78. זה הדבר בנוגע לַמְּנִטִינִים וְאֶלִיִּים; כפלטיה במחנה האַגִּינִיטִים היה לַמְּפּוֹן בן פִּיֶּתֶס 6, הראשון בין האיגיניטים, אשר מהר אל פאבסניאס והצעה בזויה מאד בפיו; כבואו דבר במרץ את הדברים האלה: „הוי בן קְלָאומְבְּרוֹטוֹס, מעשה נעשה ממך מאד נעלה בגדלו ותפארתו והאל נתן לך להציל את יון ולרכוש את התהלה הגדולה בין היוונים אשר אנחנו יודעים. ועתה הוסיף גם

1 על אודותם ראה V 124.

2 חכל הים על יד שפך הסטרימון מול האי תסוס העשיר במכרות זהב.

3 בזכר VII 73.

4 פאבסניאס היה רק אסטרוטוס של המלך הצעיר קְלִיֶּקְטָרוֹס (IX 10).

5 שונים מהאפורים היו הולכים עם המלך למלחמה להשגיה גם שם על מעשיו.

6 ראה על אודותיו VII 181, VIII 92.

את השאר למעשיך למען תוסיף לך תהלה יותר גדולה ולהבא יזהר איש מהברברים להתחיל במעשי זדון נגד היוונים. יען את לאונידס המת בתרמופילי כרתו מרדוניוס וכסרכסס את ראשו והוקיעו אותו על עץ¹. אם תגמול לו מדה כנגד מדה, תרכוש לך ראשית תהלה מאת השפרטים כולם, ושנית גם מצד היוונים האחרים. יען אם תוקיע את מרדוניוס, תנקום את נקמת אחי אביך לאונידס².

79. הוא דבר את הדברים האלה, בחשבו שדבריו לרצון, אבל זה השיב בדברים אלה: „מֵאַרְחָּ מאיגינה, מודה אני לך בעד חבתך ודאגתך לי, בכל זאת עצתך המועילה היא בלתי מתאימה. אחרי שרוממת וגדלת אותי, את מולדתי ואת מפעלי, השפלתני עד מטה ביעצך לנבל את המת ואמרת אם אעשה את הדבר יגדל כבודי. המעשה הזה מתאים יותר לברברים מאשר ליוונים, וגם בהם מגנים אנחנו את המעשה. אני אינני רוצה בעבור זה למצוא חן בעיני האיגיניטים ולא בעיני האנשים שדבר כזה טוב בעיניהם, די לי להיות טוב בעיני השפרטים כשאני עושה את הישר וכשאני מדבר את הישר. לאונידס, שאתה מצוה עלי לנקום את נקמתו, אומר אני שהוא גָּקֶם מאד, בנפשות האנשים האלה לאין מספר נתכבד הוא וגם האחרים שנפלו בתרמופילי. אולם אתה אל תבוא עוד פעם אלי בהצעה כזו ובעצה כזו, עליך להודות לי על שנשאת בלי עונש³.”

80. וזה, בשמעו את הדברים האלה, הסתלק; פאבסניאס הכריז הכרזה שאיש לא יגע בשלל וצוה על ההלוטים לאסוף את החפצים. ואלה התפזרו במחנה ומצאו אהלים מקושטים זהב וכסף, מטות מצופות זהב וכסף, גביעי זהב וספלים וכלי שתיה אחרים. הם מצאו בעגלות שקים ובהם, כפי שהתברר, היו דודים מזהב וכסף; מההללים השוכבים פרקו צמידים ושרשרות ואת האַקְּיִגְּיִים² שהיו זהב, אבל לבגדי צבעונין לא נתנו כלל אח לכם. והנה ההלוטים גנבו הרבה ומכרו לאיגיניטים, הרבה גם הראו, בהיותם כאלה שאי אפשר היה להסתירם, עד שזה נעשה לאיגיניטים המקור לעשירות הגדולה שלהם, יען כי הלא קנו מאת ההלוטים את הזהב כאילו היה נחושת³.

81. הם צברו את החפצים והרימו את המעשר לאל בדלפוי; ממנו הקדשה החצובה מזהב, זו העומדת על הנחש בעל שלשה ראשים⁴, בקרבת המזבח;

1 ראה VII 238.

2 פגיונות עקומים פרטיים.

3 ההלוטים אשר בשפרטה לא ראו מימיהם זהב וחשבו את הזהב לנחושת והסותרים

המקחים באיגינה לא העמידו אותם על טעותם.

4 שני שלישים מהעמוד הזה קיימים עוד היום, וזאת מצבת נצחון העתיקה ביותר באירופה,

על בסיס שיש עמד עמוד משלשה נחשים עשויים נחושת שגופותיהם כרוכות ומשולבות זו בזו, רק

והרימו בשביל האל באולימפיה, מחלק זה הקדישו את זוס הנחושת, עשר אמות גבהו; ולא על האיסתמוס, מחלק זה נעשה פוסידון נחושת, שבע אמות גבהו; אחרי שהרימו אלה חלקו ביניהם השאר וקבל איש איש המגיע לו: את פלגשי הפרסים ואת הזהב ואת הכסף וחפצים אחרים ואת בהמות המשא. מה שהורם ונתן לגבורים ביניהם על יד פלטיה, לא מסופר משום איש, אני חושב שגם לאלה נתן. 82. בשביל פאבסניאס הורם מכל דבר החלק העשירי ונתן לו, נשים,

סוסים, ככרים, גמלים, ובאותה המדה גם משאר החפצים. ומסופר שקרה גם דבר זה, כאשר ברח כסרכסס מתוך יון השאיר למרדוניוס את כלי בית שלו. כראות פאבסניאס את כלי הבית של מרדוניוס מסודרים מזהב וכסף וסדינים מגוונים, צוה לאופים ולטבחים להכין לו אותה הארוחה כמו למרדוניוס. המצווים האלה עשו את הדבר וכראות פאבסניאס את המטות מזהב וכסף עם המצע היפה ואת השלחנות מזהב וכסף ואת הערוכה המפוארה של הארוחה¹, נדהם מהדברים היפים המונחים לפניו וצוה, בכדי להתלוצץ, לעבדיו שיכינו ארוחה לקונית. וכאשר ההבדל של הארוחה היה גדול, פרץ פאבסניאס בצחוק ושלח לקרוא את מצביאי היוונים, וכאשר התאספו אמר להם פאבסניאס, בהראותו על ההכנה לכל אחת משתי הארוחות: „אנשים יוונים, מטעם זה אספתי אתכם ברצותי להראות לכם את סכלות המדי, שיש לו מטעמים כאלה ובא אלינו לקחת מאתנו את הארוחה הדלה שלנו”².

83. את הדברים האלה דבר, כפי שמספרים, פאבסניאס אל מצביאי היוונים; והנה בזמן מאוחר אחרי המאורעות האלה מצאו גם אחדים מהפלטיים ארגזים רבים מלאים זהב וכסף וחפצים אחרים. נגלה גם דבר זה עוד אחרי כן: אחרי שנמק בשר החללים—יען צברו הפלטיים את העצמות אל מקום אחד—נמצאה גלגולת שלא היה בה אף תפר אחד, כי אם היתה מעצם אחת. נגלתה גם לחי עם החלק העליון, שהשנים היו מחתיכה אחת, מעצם אחת כולן, הן השנים החותכות הן הטוחנות; גם נגלו עצמות איש בן חמש אמות.

שלושת הראשים מתפרדים ועליהם עמדו שלש רגלי החצובה, הכסיס קים עוד היום בדלסוי במקום שהעמד; העמוד הובא לקושטא בזמן בלתי ידוע — משערים בזמן קונסטנטינוס הגדול — והעמד בהימטודרום ועומד עוד היום שם, גבהו 5.35 מטרים, קצות הנחשים והראשים חסרים, החצובה נגולה מאת הפוקים מאה ועשרים וחמש שנה אחרי הקרב על יד פלטיה ונעלמה. על גופות הנחשים חקוקים שמות שלשים ואחת מדינות יון שנלחמו בקרב על יד פלטיה.

1 השוה לזה את התאור אטר א' ו' ז': „חור כרסם ותכלת אהו בחבלי בוך וארגמן על גלילי כסף ועמודי שש, מטות זהב וכסף על רצפת בהט ושש ודר וטורת. והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים”;

2 רק במשך שנה אחת התרגל פאבסניאס למותרות הפרסים עד אשר בגללם בגד במולדת ואבר באשמתו. ראה גם V 32.

84. כיום השני¹ אחרי כן נעלמה גופתו של מרדוניוס, על ידי מי אין בידי לאמר בדיוק; שמעתי מאנשים רבים ושונים שהם קברו את מרדוניוס גם יודע אני שרבים קבלו דורונות גדולים מאת אַרְוִינְטָס בן מרדוניוס בעד המעשה הזה. בכל זאת מי האיש מהם אשר הסיר את גופת מרדוניוס וקבר אותה, לא יכולתי להודע בבירור. ישנה איוו שמועה שְׁדִינְסִיפְנִיס איש אַפְסִוס קבר את מרדוניוס.

85. הוא נקבר אפוא באופן כזה; אחרי שהיוונים בפלטיה חלקו ביניהם את השלל, קברו את אנשיהם עם ועם לחוד. הלכדימוניים חפרו שלשה קברים. פה קברו את המנהיגים, מהם היו גם פּוֹסִידוֹנִיֹס ואֶמֶמְפְּרָטוֹס ופִּילוֹקְלִיוֹן וקְלִיֶרְטִיס. והנה באחד הקברים היו המנהיגים, בשני שאר השפרטים, בשלישי ההלוטים. אלה קברו אפוא באופן כזה, הטגיאים את כולם לחוד אבל ביחד, גם האתונאים את אנשיהם במקום אחד, גם המגרים והפליאסיים באופן כזה את אלה אשר נפלו מהרכב. הקברים נתמלאו מכל אלה; אשר לקברים האחרים עד כמה שמראים על יד פלטיה, עם ועם מתוך בושה שהיה נעדר בקרב, צבר, כפי ששמעתי, תלי קברים ריקים בגלל הדורות הבאים, כמו כן נמצא שמה קבר הנקרא של האיגיניטים וכפי שאני שומע היום אתו עשר שנים אחרי המאורעות האלה לבקשת האיגיניטים קְלֶאָדָס בן אַבְטוֹדִיקוֹס איש פלטיה, שהיה מארח שלהם.

86. אחרי אשר קברו היוונים את מתייהם על יד פלטיה, מיד התיעצו ביניהם והחליטו לעלות על תִּיבֵי ולדרוש את הנוטים אחרי המדים, מהם ביהוד את טִימִינְגִידִיס² ואֶסְגִינוֹס⁸, שהיו המדיחים העיקריים, ואם לא יסגירו אותם, לא לעלות מעל העיר טרם יכבשו אותה. אחרי שהחליטו את הדבר הזה, הגיעו ביום האחד עשרה אחרי הקרב לתִּיבֵי וצרו עליה וצוו להסגיר את האנשים. כאשר לא רצו התיבים להסגיר, החריבו את ארצם והשתערו על החומה.

87. ויען כי לא פסקו מלהחריב אמר ביום העשרים טִימִינְגִידִיס לתִּיבִים את הדברים האלה: „אנשים תִּיבִים, מאחרי שהיוונים החליטו ככה לא להפסיק מלצור טרם שכבשו את תִּיבֵי או הסגרתם אותנו לידם, בגללנו לא תסבול הלאה ארץ בויאוטיה, אלא אם הם רוצים בכסף ודורשים אותנו למראית עין, נתן להם כסף מאוצר המדינה, יען הלא יחד עם המדינה נטינו אחרי המדים ולא אנחנו לבדנו, ואם באמת עשו מצור יען דורשים הם אותנו, אנחנו בעצמנו נמציא אותנו להצטרף. הוא נראה לדבר טוב מאד וברגע הנכון ועד מהרה הודיעו התיבים לפאבסניאס שהם רוצים להסגיר את האנשים.

1 אחרי הקרב.

2 ראה IX 38.

3 ראה IX 15.

88. כאשר הסכימו ביניהם על התנאים האלה, התחמק אֶטְגִּינוס מתוך העיר, אבל בניו הובלו ופאבסניאס פטר אותם מהאשמה באמרו, הבנים אינם אשמים כלל בנטיה אחרי המדים. האנשים האחרים אשר הסגירו התיבים דְמו שיתן להם לענות וגם בטחו כי ישתחררו בכסף. והוא, כאשר קבל אותם, בחשדו אותו הדבר¹, שלח את כל הצבא של בעלי הברית ואותם הוליך לקורינתוס והוציא אותם להורג.

89. אלה הדברים קרו אפוא בפלטיה ותיבי; ואֶרְטַבּוּס בן פְּרֶגְקֶס בברחו מפלטיה כבר הרחיק הרבה. בהגיעו הזמינוהו הַתְּסֵלִים למשתה ושאלוהו בנוגע לשאר הצבא, כי לא נודע להם דבר מהקורות על יד פלטיה. ארטבזוס הבין שאם ירצה לאמר להם את כל האמת על אודות הקרבות יסתכן הוא עצמו להשמד ואתו הצבא, יען שְׁעַר שכל השומע את אשר קרה יתנפל עליו; בשקלו זאת בדעתו לא ספר דבר לפוקים ולתסלים אמר את הדברים האלה: „אנכי, אנשים תסלים, כמו שאתם רואים, נחפו להגיע מהר לתרקיה ואני ממהר מאד, שלוח מתוך המחנה עם האנשים האלה באיזה ענין. עליכם לחכות למרדוניוס עצמו ולצבאו הזה ההולך בעקבותי. אותו גם הֶאָרְחו והשתדלו לעשות לו טובות, יען בעשותכם זאת לא תתחרטו בעתיד“². הוא אמר את הדברים האלה ומהר והוליך את הצבא דרך תסליה ומקדוניה ישר לתרקיה ובאמת היה נחפו ועשה את דרכו דרך היבשה. והוא הגיע לִבְיֻנְטִיּוֹן בעזבו רבים מצבאו אשר הוכו ארצה בדרך על ידי התרקים או שגועו ברעב ובעיפות. מביזנטיון עבר באניות.

90. זה שב אפוא באופן כזה לאסיה; באותו היום שבו היתה התבוסה על יד פלטיה, קרה, שגם על יד מִיֶּקְלִי ביוניה³ היתה כזו. כי כאשר חנו היוונים על יד דילוס⁴, אלה שבאניות אשר באו יחד עם לְאֶבְטִיֶּחִידִים⁴ הלקדימוניים, באו אליהם מלאכים מִסְמוֹס, לְמַפּוֹן בן תְּרִסְקֶלְס ואֶתִינְגוֹרְס בן אֶרְחֶסְטְרִטִידִס וְהִיֶּגִיסְטְרִטוֹס בן אֶרִיסְטוֹגוֹרְס, שלוחים מאת הסמיים בחשאי מפני הפרסים והסירנוס תְּאוֹמִיסְטוֹר⁵ בן אֶנְדְרוֹדִמֶס אשר הפרסים הושיבוהו סירנוס בסמוס. בבואם לפני המצביאים דבר הִיֶּגִיסְטְרִטוֹס רבות ושונות, שאם רק יראו אותם היוונים ימרדו בפרסים ושהברברים לא יחזיקו מעמד; ואם גם יחזיקו מעמד, לא יודמן להם ציד אחר כאלה. בקראו לאלים המשותפים השתדל להניע אותם להציל אנשים יוונים מעבדות ולהדוף את הברבר. וקל

1 שהם רוצים להשתחרר בכסף.

2 מִיֶּקְלִי הוא כף הרים ביבשת במערב מול סמוס. (I 148).

3 אחרי הקרב על יד סלמיס התאספו אניות היוונים כדילוס וחנו שם (VIII 130-122).

4 על אודותיו VIII 131.

5 על אודותיו VIII 85.

יהיה להם. אמר, הדבר הזה, יען אניותיהם אינן מפליגות כהוגן ואינן שקולות לשלהן בקרב. ואם הם חשודים שהם מזיקים אותם לכך בערמה, נכונים הם לבוא לתוך אניותיהם ככני תערובות.

91. וכאשר המארח מסמוס הפציר הרבה שאל לֶאֱבִיחִידִים, או שהוא רצה לתודע לסימן טוב או במקרה: „הוי, מארח, מה שמך?“ וזה אמר: „הִיִּגִיסִיִּסְטְרָטוֹס“¹. מיד הפסיק הלו את שאר דבורו, כאשר היגיסטרטוס עמד לאמר עוד דבר, ואמר: „מקבל אני את האות הזה, מארח מסמוס. ואתה הפלג מפה אחרי שאתם, אתה והאנשים אשר אתך, הבטחתם באמונה, שהסמיים יהיו ברצון בעלי ברית שלנו“.

92. את הדברים האלה דבר וצרף להם את המעשה. יען מיד כרתו הסמיים ברית בהשבעם שכונת אמונים ליוונים. אחרי עשותם זאת הפליגו אלה², יען הוא³ צוה שאתם⁴ יפליג היגיסטרטוס, שאת שמו עשה לאות. היוונים התעכבו אותו היום ולמחרתו הקריבו קרבנות שעלו יפה; חוזה להם דִּיאִפּוֹנוֹס בן אַבְאָגְיוֹס איש אַפּוֹלוֹנִיָה, אפולוניָה שעל המפרץ היוני⁵, זה שלאביו קרה המקרה הזה:

93. באפולוניָה זו נמצאות צאן קדושות לשמש, אשר ביום רועות הן על יד הנהר הזורם מהרי לִנְקוֹן דרך גבול אַפּוֹלוֹנִיָה אל הים על יד הנמל אוֹרְיִקוֹס, בלילה שומרים עליהן אנשים נבחרים מבין האזרחים, נשואי פנים בעשרם ובמוצאם, איש איש שנה; יען מאד מאד מחשיבים הַאֶפּוֹלוֹנִיִים את הצאן האלה לרגלי חוֹזֵן־אל. הן לנות במצרה הרחוקה מהעיר, או שמר בה אַבְאָגְיוֹס זה הנבחר לכך, ופעם גרדם במקום הזה על משמרתו ובאו זאבים לתוך המצרה וטרפו מהצאן כששים. כאשר הרגיש בנעשה, שתק ולא ספר לשום איש ובדעתו היה לרכוש אחרות ולשימן במקומן. אולם המקרה שקרה לא נסתר וכשנודע להם הולכי־והו לפני המשפט ודנוהו, יען כי גרדם על משמרתו, יפסיד את מאור עיניו. אחרי שעָוְרו את אבאניוס, מיד אחרי כן לא ילדו הצאן ולא נתנה כמו כן האדמה את פריה. חוזן נחזה להם בדודונה ובדלפוי. אחרי ששאלו את הקוסמים לסבת האסון הנוכחי אמרו אלה להם, כי בלי צדק השחיתו לשומר הצאן הקדושות את מאור עיניו. יען הם⁶ עצמם האיצו לשם את הזאבים ולא יחדלו מלנקום את גקמתו עד שאלה שעשו את המעשה יתנו את הפצויים, אשר

1 Ἡγησίστρατος = מנהיג הצבא.

2 הסמיים.

3 לאבטיחידים,

4 עם היוונים.

5 להבדיל מערים אחרות בשם זה.

6 זוס מדודונה ואפולו מרלפוי.

יבחר הוא עצמו ויהיו צודקים; אחרי גמרם את שלהם יתנו הם לְאֲבָאָנִיּוֹס מתנה כזו, שבגללה יברכוהו רבים מבני האדם.

94. האורקולאות האלה נחזו אפוא להם; האפולוניים הסתירו את הדבר ומסרו לאנשים מהאזרחים לסדר את הענין. ואלה סדרו באופן כזה: כאשר ישב אבאניוס על מושבו, באו הם אליו וישבו אצלו ושוחחו אתו בענינים אחרים עד שהגיעו לאסונו והשתתפו בצערו. באופן כזה הערימו עליו ושאלוהו באיזה פצוי היה בוחר אם ירצו האפולוניים להבטיח לתת פצויים בעד המעשים אשר עשו. הוא לא שמע את חזון האל ואמר שיבחר אם יתנו לו את השדות של אזרחים שקרא בשם, יען ידע שלהם שתי החלקות היפות אשר באפולוניה, ונוסף לאלה את הבית אשר ידע שזה היפה בין אלה אשר בעיר. אם יהיו אלה בידו, אמר, תתקרב דעתו מעתה והפצוי הזה ישביע את רצוני, ואך אמר את הדברים האלה, נכנסו היושבים על ידו לדבריו ואמרו: „אֲבָאָנִיּוֹס, את הפצוי הזה ישלמו לך האפולוניים בעד הסמוי לפי חזון האל אשר נחזהו.“ אחרי הדברים האלה כעס הוא מאד כשמעו את כל הענין, יען כי רמוהו, והם קנו מאת הבעלים ונתנו לו מה שבחר. ומיד אחרי זה נחה עליו רוח הנבואה עד אשר נעשה מפורסם.

95. בנו של אבאניוס זה היה דיאיפוניוס שהקורינתיים הוליכוהו אתם והוא חזה לצבא. אבל גם את זאת שמעתי שדיאיפוניוס תלה את עצמו בשמו של אבאניוס ועשה את מעשיו בעד כסף בכל יון, ולא היה בנו של אבאניוס.

96. כאשר עלו הקרבנות יפה ליוונים, הוליכו את האניות מדילוס לסמוס. כאשר היו על יד קלמוי בסמוס, עגנו אחדים שמה על יד הֶהִירִיוֹן¹ הנמצא במקום הזה והתכוונו לקרב היס, והפרסים בשמעם שהם מפליגים ובאים, הוליכו גם הם את שאר האניות אל היבשת, לאלה של הפניקים נתנו להפליג. יען הם התיעצו והחליטו שלא לעשות קרב ים, כי חשבו שאינם שווים להם. הם הפליגו אל היבשת למען להיות תחת חסותו של צבא הרגלים שלהם אשר חנה על יד מִיקְלִי ושנשאר משאר הצבא על פי פקודה מאת כסרכסס, שישמור על יונייה. מספרו היה ששים אלף. מפקדו היה טִיגְרָנִיס² שהתנוסס על הפרסים ביפיו ובגדלו. מפקדי הצי החליטו אפוא לנוס אל חתת חסות הצבא הזה ולהעלות את האניות על היבשה ולהקים סביב גדר, מחסה לאניות ומפלט לעצמם.

97. את זאת החליטו והפליגו. בהגיעם בקרבת מקדש הנעלות³ במִיקְלִי

1 על אודות ההיריון ראה III 60.

2 ראה VII 52.

3 αἰ Πότιαι = הנעלות, נקראו ביחוד האלות דימיטר וקֶרֶי.

אל ג'יסון וסקולופואיס¹, במקום שנמצא שם מקדש של דימיטר האֶלֶאבסִינִית אשר בנה פִּילִיפּוֹס בן פֶּסִיקְלֶס בעת שהלך אחרי גֵּילֶאֶס בן קורדוס ליסד את מִלְטוֹס², העלו שמה את האניות על היבשה והקימו סביבן גדר אבנים ועצים, בכרתם עצי פרי ותקעו יתדות סביב לגדר והיו מוכנים גם למצור וגם לנצחון: יען לשניהם שמו לבם והתכוננו.

98. כאשר שמעו היוונים שהברברים עברו אל היבשת, הצטערו שאלה נמלטו והיו נבוכים ולא ידעו מה עליהם לעשות, אם ישוּבו חזרה או יפליגו אל ההליספונטוס. לבטוף החליטו שלא לעשות אף אחת משתיהן, כי אם להפליג אל היבשת. אחרי שהכינו לקרב הים הן גשרים הן שאר הדברים הנחוצים הפליגו למיקלי. כאשר היו קרובים למחנה ואיש לא יצא נגדם, כי אם ראו את האניות מובאות בפנים הבצור והרבה רגלים ערוכים לאורך החוף, נסע תחלה לֶאבְטַחִידִיס באניה ובהתקרבו אל החוף עד כמה שאפשר השמיע על ידי כורז ליונים ואמר: „אנשים יונים, לכמה מכם שאפשר להקשיב, שמעו את אשר אמר: יען הפרסים לא יבינו לגמרי את אשר אודיע לכם, כשנתנגח על כל אחד לזכור קודם כל את החרות, אחרי כן את האַמְרָה: הִירִי³. את הדבר הזה ידע גם מי שלא שמע מכם ממי ששמע.“ [בענין זה היתה לו אותה הכוונה כמו לתמיסטוקלס על יד ארטמיסיון. יען אם המלים האלה תשארנה נעלמות מהברברים ידחו את היונים מהם, ואם אחרי כן תמסרנה לברברים תביאנה אותם לחשוד ביוונים].⁴

99. אחרי אשר לאבטיחידים יעץ זאת עשו היוונים שנית את הדבר הזה: הם התקרבו באניותיהם ועלו על החוף. ואלה הסתדרו אפוא במערכה והפרסים כראותם את היוונים מוכנים לקרב ודברו אל היוונים, לקחו ראשית מהסמיים את נשקם כי חשדו בהם שלבם טוב עם היוונים. יען הסמיים פדו את האתונאים כולם אשר נעזבו באטיקה ונלקחו מאת אנשי כסרכסס ובאו כשבויים באניות הברברים ושלחו אותם מצוידים בכל חזרה לאתונא. בגלל המעשה הזה נעשו חשודים כי פדו חמש מאות ראשים מאויבי כסרכסס. כמו כן מסרו את הדרכים המובילות אל פסגות מיקלי למיליטים לשמור עליהן. יען אלה הכירו כנראה היטב את הארץ. הם עשו זאת כדי שיהיו מחוץ למחנה. מפני היונים האלה, ששערו על אודותם שהם יבגדו בהם כשאך תזדמן האפשרות, שמרו הפרסים על עצמם באופנים כאלה, והם עצמם אספו את השלטים למקום אחד שישימשו להם כסוללה.

1 שני נהרות קטנים בדרום מיקלי.

2 ראה I 146. 147. V 65.

3 אשתו של זוס, שמה נבחר לאמרה. יען מקדשה, התיירון, היה בקרבת מקום.

4 כנראה הוספה מאוחרת למי VIII 22.

100. והנה כאשר התכוננו היוונים במערכה יצאו על הברברים. ובעת צעדם התפשטה שמועה בכל המחנה ומטה של כורזו נראה מונח על שפת הים. השמועה עברה שהיוונים נצחו על צבא מרדוניוס בעת הלחמם בבויאויטיה. ההשגחה האלהית מתגלה באמת במאורעות. הלא גם אז קרה, שאף כי היתה עומדת להיות התבוסה על יד פלטיה וזאת על יד מיקלי ביום אחד, הגיעה השמועה ממנה ליוונים הנמצאים שמה, עד שאומץ לבם גדל והסכימו ביותר חשק לחרף נפשם בקרב.

101. גם הדבר הזה השני קרה שם, שחורשות קדושות של דימיטר האלאבסינית נמצאו בקרבת שני הקרבות. כי הלא בחבל פלטיה היה הקרב בקרבת המקדש של דימיטר, כמו שגם מסופר ממני למעלה¹, וכמו כן עמד להיות הקרב על יד מיקלי². השמועה על דבר נצחון היוונים אשר עם סאבסניאס הגיעה אליהם לנכון. יען הקרב על יד פלטיה היה עוד בשחר היום, זה שעל יד מיקלי בערוב היום. ששני הקרבות נודמנו להיות באותו יום ובאותו חודש, נודע להם לא זמן רב אחרי כן כי חקרו אחרי זה. יען לבם היה מלא חרדה טרם באה אליהם השמועה, לא כל כך בגלל עצמם, כמו בגלל היוונים, פן בא אסון על יון מאת מרדוניוס. אולם כשהתפשטה ביניהם השמועה הזאת, התקיפו אותם במרץ יותר ובמהירות יתרה. היוונים והברברים הודרו אל הקרב, יען נשקפו להם כפרס גם האיים גם ההליספונטוס.

102. והנה האתונאים ואלה שעמדו ערוכים סמוכים להם כחצי הצבא עשו את דרכם על שפת הים וארץ מישור, הלקדימוניים והערוכים על ידם – דרך נקיפי הרים. בעת שהלקדימוניים הקיפו, נלחמו כבר אלה שבאגף השני. כל עוד שלפרסים עמדו עוד השלטים וקופים, הגנו על עצמם וידם לא היתה כלל על התחתינה בקרב, אבל כאשר צבא האתונאים והעומדים על ידם, למען שהמפעל יחשב לשלהם ולא של הלקדימוניים, עודדו איש את רעהו וחרפו נפשם ביותר מרץ, נשתנה המצב מיד. יען הבקיעו בשלטים והתפרצו צפופים על הפרסים. אלה עמדו אמנם בפניהם איזה זמן והגנו על נפשם, לבסוף ברחו לתוך הבצור האתונאים והקורינתיים והסיקיאנים והטרוויזיניים – כי אלה היו ערוכים אלה אחרי אלה – הלכו בעקבותיהם וחדרו יחד אתם לתוך הבצור. וכאשר נכבש גם הבצור, לא שמו הברברים עוד את לבם להגנה, כי אם שמו פניהם לנוס, האחרים זולת הפרסים. אלה, שנעשו מעטים, המשיכו להלחם עם היוונים ההולכים וחודרים לתוך הבצור. וממצביאי הפרסים, נמלטו שנים ושנים נפלו. אַרְטַאִיְנִיִּסְט

ואיתמיקטריס, מצביאי הצי, נמלטו. מרדונטיס 1 וטינגניס 2, מצביאי חיל הרגלים, נפלו בהלחמם.

103. עודם נלחמים הפרסים והנה הגיעו הלקדימוניים והאנשים אשר אתם ונתנו ידם לגמור את השאר. נפלו גם רבים מהיוונים עצמם במקום הזה ביחוד גם סיקיאוניים ומצביאם פְּרִילאוס. מהסמיים אלה שעבדו עבודת הצבא במחנה המדים ושהנשק נלקח מהם, כשאך ראו מהתחלה שהקרב מכריע לצד אחד, עשו מה שביכלתם ברצותם להועיל ליוונים. וכאשר ראו שאר היוונים שהסמיים התחילו, בגדו גם הם בפרסים ותקפו את הברברים.

104. על המיליטים הושם לשמור על הדרכים בשביל הפרסים, שתהינה להם להצלחתם, למען אם יקרה להם דבר, מה שבאמת קרה, יהיו להם מדריכים להצילם אל פסגות מיקלי. לתכלית זו הפקדו המיליטים, לשם זה וגם לבל יהיו נוכחים במחנה ויעשו צרות. אבל אלה עשו בכל את ההפך ממה שהושם עליהם, בהראותם לפליטים דרכים אחרות, שהביאו אותם לידי האויבים ולבסוף עשו גם הם מעשי איבה גדולים. ככה פשעה יוניה בפרסים בפעם השניה 3.

105. בקרב הזה הצטיינו בין היוונים האתונאים ובין האתונאים קְרַמְזִיקוֹס בן אֶכְתִּינוֹס, איש שהתמחה בַּפְּנֶקְרֵטִיוֹן⁴. קְרַמְזִיקוֹס זה נפל חלל אחרי המאורעות האלה, במלחמה בין האתונאים והקְרִיִּסְטִיִּים ומת בקרב שהיה בקְרִינוֹס בגבול קְרִיִּסְטוֹס ונקבר על יד גְּרִיִּסְטוֹס. אחרי האתונאים הצטיינו הקורינתיים והטריויניים והסיקיאוניים.

106. אחרי שהיוונים הכו ארצה את רוב הברברים, חלק בשעה שנלחמו וחלק בנוסט, שרפו את האניות ואת הבצור כולו, אחרי שהוציאו את השלל אל שפת הים, גם מצאו אוצרות כסף אחדים. אחרי שרפם את הבצור ואת האניות הפליגו משם. היוונים באו לסמוס והתיעצו על דבר הגירת היונים ולאיוזה חלק של יון שיש להם הכח עליה להעבירם ולעזוב את יוניה לברברים. יען נראה להם לבלתי אפשרי שיעגנו תמיד לפני יוניה וישמרו כל הזמן ואם לא יעגנו לא היתה להם שום תקוה שהיוונים יצאו בלי עונש מתחת ידי הפרסים. בנוגע לזה היתה דעת אלה מהפלופוניסיים שהשלטון בידם 5 שיש לגרש מתוך מקומות המסחר את אלה מעמי היוונים שנטו אחרי המדים ולתת את הארץ ליונים להתנחל בה; אבל לאתונאים נראה שלא תהיה כלל הגירה מתוך יוניה ובכלל

1 על אודות שלשת אלה ראה VIII 130.

2 על אודותיו IX 96.

3 בפעם הראשונה בשנת 499 (V 35, VI 18, 31).

4 צירוף מחתאבקת ומלחמת האגרוף.

5 האפורים.

אין לפלומוניסיים לחוות דעה בנוגע למושבותיהם¹. ולכן כאשר האתונאים התנגדו, נאותו להם הפלומוניסיים ברצון. וככה עשו את הסמיים ואת החיים ואת הלְקְבִיִּים ואת שאר יושבי האיים אשר יצאו למלחמה יחד עם היוונים לבעלי ברית אחרי שחייבו אותם בשבועות שישארו אצלם ולא יבגדו. ואחרי שחייבו אותם בשבועות הפליגו להרוס את הגשרים, יען חשבו למצוא אותם עדיין קיימים.

107. אלה הפליגו אפוא אל ההליספונטוס; אלה מהברברים אשר נמלטו ונדחקו אל פסגות מִיְקֶלִי, לא רבים היו, נסוגו אחור לסרדיס. עודם הולכים בדרך דבר מסיסטיס² בן דריוש שהיה נוכח בתכוסה שהיתה, אל המצביא אֶרְטַאִינְטִיס הרבה דברים קשים ואמר בתוך שאר דבריו שהוא גרוע מאשה יען נהל את הצבא באופן כזה ושהוא ראוי לכל רע יען גרם רעה לבית המלך. אצל הפרסים החרפה הגדולה ביותר היא להקרא גרוע מאשה³. וזה, אחרי ששמע זמן רב, חרה אפו ושלף נגד מסיסטיס את הָאֶקִינְקִי⁴ שלו ואמר להרגו. והנה קְסִינְגֹרְס בן פְּרִיכְסִילָאֹס איש הָלִיקְרַנְסֹס אשר עמד מאחורי אֶרְטַאִינְטִיס, כראותו אותו מתנפל, תפש אותו במתניו, הרים אותו והשליכו ארצה וברגע זה נגשו גם נושאי הכידון של מסיסטיס. בעד המעשה הזה רכש לעצמו תודה גם ממסיסטיס גם מכסרכסס בעד הצלת אחיו. ובעד המעשה הזה משל קְסִינְגֹרְס על קִילִיקִיָה כולה שנתנה לו מאת המלך. לאלה שהמשיכו את דרכם לא קרה בדרך שום דבר כי אם הגיעו לסרדיס. בסרדיס היה עוד המלך מזמן ההוא אשר הגיע שמה מאתונא בנוסו אחרי התבוסה בקרב הים⁵.

108. בימים ההם בהיותו בסרדיס חשקה נפשו באשת מסיסטיס שהיתה גם היא במקום הזה. ואף כי שלח אליה לא יכול להטות את לבה וגם לא השתמש נגדה בכח ביראו מפני אחיו מסיסטיס. אותו הדבר נתן אמץ גם לאשה בדעתה היטב כי לא ישתמש בכח. עתה החיש כסרכסס, יען נסה כחו באמצעים רבים, את נשואי בנו דריוש עם בת האשה הזאת ושל מסיסטיס, בחשבו כי נקל יהיה לו להשיג אותה אם יעשה את הדבר הזה. אחרי שארס אותם וסדר גם את המנהגים הדתיים שב לשושן. אחרי בואו שמה והביא אל ביתו את אשת דריוש, חדל עתה מאשת מסיסטיס ושנה את דעתו לאשת דריוש, בת מסיסטיס והשיג אצלה את חפצו; שם האשה הזאת היה אֶרְטַאִינְטִי.

109. ברבות הימים נגלה הדבר באופן כזה: אמיסטריס⁶ אשת כסרכסס

1 ערי יוגיה נוסדו ברובן על ידי מתישבים מאתונא (I 146).

2 ראה על אודותיו VII 82.

3 לכן נקראו היוונים מאת רוכבי הפרסים „נשים“ (IX 20).

4 מגיון פרסי (VII 54).

5 ראה VIII 116.

6 ראה VII 114.

ארגה מעיל גדול צבעוני וראוי להראות ונתנה אותו לכסרכסס. הוא שמח, לבש אותו והלך אל אַרְטֵאִינְטִי. ויען כי גם זו שמחה, צוה לה לדרוש מה שהיא רוצה בעד כל הטובות שהיא עשתה לו. כי כל מה שתדרוש, תשיג. ויען כי אסון עמד לבוא עליה ועל כל משפחתה, אמרה על זה לכסרכסס: „תתן לי מה שאדרוש ממך?” הוא חשב שהיא תדרוש כל דבר אחר והבטיח בשבועה: כאשר נשבע, דרשה בלי פחד את המעיל. כסרכסס התאמץ להשתמט כי לא רצה לתת, לא משום סבה אחרת מאשר בפחדו מפני אמיסטריס, לבל יודע לה הכל אחרי שעלה בה חשד זה כבר. הוא הציע לה ערים וזהב לאין מספר וצבא¹, שעליו לא ימשול איש מלבדה. אצל הפרסים צבא הוא מתנה גדולה מאד. אבל הוא לא שנה את דעתה ונתן לה את המעיל. היא נתמלאה שמחה על המתנה ולבשה את המעיל בגאון.

110. ואמיסטריס הרגישה בה כשהמלבוש עליה, וכשנודע לה מה קרה, לא חרה לה על האשה הזאת, היא דמתה בנפשה שאמה היא הגורמת לדבר והיא סבבה את הענין והחליטה לאבד את אשת מסיסטיס. היא חכתה שיתן בעלה כסרכסס את משתה המלך — המשתה הזו נערך פעם בשנה, ביום שנולד המלך²; שם המשתה הזו בפרסית טִיקְטָה, בשפה היוונית טִיקְטָאָן. ביום זה גם מושח המלך בידיו את ראשו ונותן תשורות לפרסים — את היום הזה שמרה אמיסטריס ובקשה מאת כסרכסס שיתן לידה את אשת מסיסטיס. הדבר נראה בעיניו נורא ומתועב למסור את אשת אחיו ביחוד שהיא היתה בלתי אשמה בענין זה יען הבין לשם מה בקשה.

111. לבסוף, יען היא עמדה על דעתה והוא נאלץ על ידי החוק, כי מן הנמנע להשיב ריקם פני מבקש בקשה בשעת משתה המלך, הסכים נגד רצונו ואחרי שמסר אותה עשה ככה: לה אמר שתעשה כרצונה, ושלח לקרוא את אחיו ואמר לו את הדברים האלה: „מסיסטיס, אתה בן דריוש ואחי ומלבד זאת אתה גם איש חיל; אל תחיה יותר עם האשה אשר אָתה חי אָתה, אלא אני נותן לך במקומה את בתי, אָתה תחיה, וזאת שיש לך עתה, יען אינני רוצה, אל תחזיק כאשה.” מסיסטיס השתומם לדברים אלה ואמר: „אדוני, איזה דבר בלתי מתאים דברת בצוותך עלי את האשה, אשר ממנה לי בנים גדולים ובנות, אשר אחת מהן נתת לבנך לאשה, מה מאד לפי רוחי, אותה אתה מצוה לגרש ולקחת את בתך לאשה? אני, המלך, מאד מחשיב להיות ראוי לבתך, בכל זאת לא אעשה אף אחת משתי אלה. ואתה אל תכריח כלל בדרשך דבר שכזה.

1 וכסרכסס היה רגיל להבטיח לנשיו הרבה השוה ה' ג' ו': „ויאמר לה המלך, מה לך

אסתר המלכה ומה בקשתך ער חצי המלכות וינתן לך.”

2 על חשיבות יום הולדת אצל הפרסים ראה I 33.

בשביל בתך יופיע איש אחר שלא יפול ממני בשום דבר ולי תן לחיות עם אשתי". הוא השיב אפוא בדברים כאלה וכסרכסס אמר בכעס ככה: „אתה, מסיסטיס, גרמת לך ככה. יען הן את בתי לא אתן לך לאשה ועם ההיא לא תחיה יותר, למען תלמד לקבל מה שנותנים לך". בשמעו את הדברים האלה אמר זה בעת צאתו: „אדוני, עוד לא הכחידתני".

112. בינתים, בזמן שכסרכסס התוכח עם אחיו, שלחה אמיסטריס את נושאי הכידון של כסרכסס להביא את אשת מסיסטיס והשחיתה את גופה. היא חתכה לה את הדדים¹ והשליכה לכלבים כמו כן חתכה את האף ואת האזנים ואת השפתיים ואת הלשון ושלחה אותה כולה מִשְׁחַתָּה הביתה.

113. מסיסטיס לא שמע מאומה מהנעשה אבל לבו היה מלא חרדה שאינו רעה עומדת לבוא עליו וחחיש את דרכו הביתה. כראותו את אשתו נשחתה, התיעץ מיד עם בניו ונסע יחד עם בניו ועם אחרים לִבְקָטְרִיָה בדעה להמריד את חבל בקטריה ולגרום למלך את ההזיק הגדול ביותר². הדבר היה גם נעשה, לפי דעתו, אלמלי הקדים להגיע אל הִבְקָטְרִים והִסְקִים. יען הם חבבוהו והיה פחה בִּבְקָטְרִיָה. אולם כסרכסס שמע על מזימתו ושלח אחריו צבא אשר הרג בדרך אותו ואת בניו ואת חילו.

114. אשר לעגבים של כסרכסס ומותו של מסיסטיס קרה אפוא ככה; היוונים אשר יצאו מִמִּיקְלִי אל ההליספונטוס עגנו תחלה על יד לִקְטוֹן³ נעצרים על ידי רוחות, אחרי כן הגיעו לִאֶפִּידוֹס ומצאו את הגשרים הרוסים אשר חשבו למצוא אותם עוד קימים ואשר בגללם בעיקר באו אל ההליספונטוס. הִפְלוֹפוֹנִיִּסִים אשר עם לִאֶבְטִיחִידִים החליטו להפליג ליון, האתונאים עם קְסֶנְתִּיפּוֹס מצביאים להשאר פה ולנסות את כוחם נגד הִתְרֶסוֹנִיִּסוֹס⁴. אלה הפליגו אפוא, האתונאים עברו מִאֶפִּידוֹס אל הִתְרֶסוֹנִיִּסוֹס וצרו על קְסֶטוֹס⁵.

115. לסטטוס זו, יען היתה המבוצרת ביותר בין הערים במקום הזה, התאספו כשמעם שהיוונים באו אל ההליספונטוס, גם רבים מערי הסביבה וגם מהעיר קְרִדְהָ⁶ אוֹיֶאֱוֹזוֹס, איש פרסי, אשר הביא שמה את החבלים מהגשרים. יושבי העיר חיו אִיֶאֱוֹלִים, ישבו בה גם ערב רב גדול מבעלי ברית האחרים.

116. בחבל זה היה טירנוס הפחה של כסרכסס אֶרְטֶאִיקְטוֹס, איש פרסי.

1 עונש כזה נזכר גם IV 102.

2 בקטריה היתה אחת הפרובינציות החשובות ביותר בממלכת פרס (III 92).

3 כף במיקנה, מול לִקְבוֹס.

4 על אודות הערים בהרסוניטוס ראה VI 33.

5 ראה VII 33.

6 עיר בהרסוניטוס. (VI 33).

נורא ומצול, אשר רמה גם את המלך בלכתו לאתונא, בקחתו בחשאי מאַלְיוֹס את אוצרות פּרוֹטְסִילָאוֹס¹ בן אֵיפִיקְלוֹס. יען באַלְיוֹס בחרטוניסוס נמצא קבר פּרוֹטְסִילָאוֹס ושטח קדוש סביבו ובו היו אוצרות רבים ומורקי זהב וכסף, נחושת ובגדים ונדבות אחרות, אשר אַרְטַאִיקְטִיס לקח אותם נתונים מאת המלך. הוא הטעה את כסרכסס בדברו ככה: „אדוני, נמצא פה ביתו של איש יווני, אשר יצא למלחמה על ארצך ומת בקבלו את ענשו. את בית האיש הזה תן לי, למען יִנְכַח כל איש שאין לצאת למלחמה על ארצך“. בדברו את הדברים האלה עלה בידו על נקלה לפתות את כסרכסס שיתן לו את בית האיש, מבלי שיעלה על לבו חשד במזימות הלז. באמרו שפּרוֹטְסִילָאוֹס יצא למלחמה על ארץ המלך חשב על זה: הפרסים חושבים שאסיה כולה שלהם ושל המלך המולך מדי פעם בפעם², אחרי שנתנו לו האוצרות העביר אותם מאַלְיוֹס לֶסְטָטֹס ובשטח הקדוש זרע וקצר, ומדי בואו לאַלְיוֹס, זנה עם נשים בתוך הדביר³. והנה אז שמו האתונאים עליו מצור מבלי שהיה מוכן למצור ומבלי שחכה ליוונים. הם התנפלו עליו מבלי שנזהר מפניהם.

117. כאשר על המצור בא הסתו והאתונאים התרעמו על שהם רחוקים מבתיהם ועל שאינם יכולים לכבוש את העיר, דרשו מאת המצביאים כי יוליכו אותם חזרה, אלה אמרו שאינם יכולים טרם שכבשו את העיר או שמדינת האתונאים תשלח לקרוא להם. ובכן השלימו עם המצב.

118. והאנשים אשר בתוך החומה היו כבר בכל רע עד שבשלו את רצועות המטות ואכלו אותן. וכאשר גם אלה לא היו להם עוד, התחמקו לילה הפרסים וארטאיקטיס ואויאבזוס, בירדם בחומה האחורנית, במקום שהיתה עזובה מאויבים, וכאשר בא היום, הודיעו החרטוניסים מעל המגדלים לאתונאים את אשר קרה ופתחו את השערים. החלק הגדול מהם רדף אחריהם, וחלק תפס את העיר.

119. את אויאבזוס אשר נמלט אל התרקים תפסו האַפְסִינְטִיִּים⁴ הַתְרָקִיִּים והקריבוהו לפּלִיִּסְטוֹרוֹס, אֵל הארץ, לפי מנהגם, ואת האנשים אשר אתו הרגו באופן אחר. ארטאיקטיס ואנשיו אחרו לברוח והודבקו כשהיו מעט מעבר לאַיִגוֹס פּוֹטְמוֹי, ואחרי שעמדו על גפשמם איזה זמן נהרג חלק מהם.

1 השוה איליאס II 698: „פּרוֹטְסִילָאוֹס הנערץ מלך עליהם בחייו, אלא שכבר נסתם עליו הגולל השחור... כי אחד דרדני הכהו בקפצו מן האניה הראשון מכל האכיים“.

2 השוה I 4: „כי את אסיה עם כל העמים הברברים היושבים בה ראו הפרסים כילידי ביתם, אך את אירופה ואת עם יון כנפרדים מעליהם“.

3 השוה לכל הענין VII 33.

4 הם נזכרים גם VI 34.

וחלק נשבה חיים. היוונים קשרו אותם יחד והוליכו אותם לססטוס, אתם אסור גם ארטאיקטיס, הוא ובנו.

120. ומסופר מאת החרסוניסים שלאיש מהשומרים קרה פלא בשעה שצלה דגים מלוחים. הדגים המלוחים בעת שכבם על האש פרכו ופרפרו כדגים שנצודו זה עתה. האנשים אשר עמדו סביב התפלאו, אבל ארטאיקטיס כראותו את הפלא, קרא לאיש הצולה את הדגים המלוחים ואמר: ידידי אתונאי, אל תפחד מפני הפלא הזה, כי לא נראה לך, כי אם לסמן לי פְּרוֹטְסִילָאוֹס מאליוס שאם גם מת הוא כמו דג מלוח לו הכח מאת האלים להעניש את זה שהרשיע נגדו. ובכן ברצוני לשלם לו את הכופר הזה: בעד האוצרות שלקחתי מתוך מקדשו, אפרע מאה ככר לאל, בעד הצלת נפשי ושל בני אשלם לאתונאים מאתים ככר". אף כי הבטיח זאת לא יכול להטות את לב המצביא פְּסַנְמִיפּוֹס, יען הָאֱלֵיִים דרשו לנקום את נקמת פְּרוֹטְסִילָאוֹס ולהוציאו להורג, וגם דעת המצביא נטתה לזה. הם הוליכוהו אל שפת הים במקום שכסרכסס גשר את הגשר, אחרים אומרים אל הגבעה בצפון העיר מְדִיטוֹס¹ ותלוהו מסומר אל קרש ואת בנו רגמו לעיני אָרְטַאִיקְטִיס.

121. אחרי עשותם זאת הפליגו ליון, בין שאר האוצרות הוליכו אתם את החבלים של הגשרים להקדישם למקדשים. ובשנה הזאת² לא קרה עוד דבר.

122. אבי אביו של ארטאיקטיס זה אשר תלוהו, אָרְטַמְבֶּרְס, הוא האיש אשר הציע הראשון לפרסים את ההצעה, שקבלוה והציעו אותה לפני כורש. באמרו ככה: „מאחרי שזוס נותן את הממשלה לפרסים ובין האנשים לך, כורש, במגרך את אֶסְטִיאָגֶס, עתה נצא מהארץ הזאת. כי יושבים אנחנו בארץ קטנה וקשה, ונתנחל באחרת יותר טובה. ישנן רבות בשכונתנו, רבות גם רחוקות, ברשתנו אחת מהן נגדל יותר בעיני רבים. טבעי הוא שאנשים מושלים עושים דבר כזה. כי מתי תזדמן שעת כושר יותר יפה מאשר עתה כשאנחנו מושלים על אנשים רבים ועל אסיה כולה?" כורש שמע את הדבר ולא נתמלא הערצה להצעה, אבל צוה לעשות ככה והזהיר אותם להיות מוכנים לא להיות יותר מושלים על אחרים, כי אם אחרים מושלים עליהם. יען ממקומות רכים יוצאים אנשים רכים. כי לא נתן לאותה ארץ לגדל פרי מצוין ואנשים אמיצים למלחמה. ככה נוכחו הפרסים ועמדו מדעתם, מנוצחים בסברתם על ידי כורש ובחרו לשלוט ולגור בארץ רזה מלזרוע במישורים ולהיות משועבדים לאחרים.